

N:o 31.

Af herr **Lithander**, *angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag, upptagande politisk rösträtt för kvinnor m. m.*

Med anledning af Kungl. Maj:ts nådiga proposition om utvidgad rösträtt till Riksdagens Andra Kammare torde det tillåtas mig att framställa följande:

Då en så stor och genomgripande sak föres fram på dagordningen som den att afsevärdt utsträcka valrätten till ett lands representantförsamling, ligger det naturligtvis synnerlig vikt på att de nya bestämmelserna blifva rättvisa och väl afvägda. I motsatt fall — äfven om bestämmelser, som blifvit mindre allvarligt pröfvade, kunna för stunden anses lämpliga — får landet under långliga tider hårdt umgälla hvad som brast i förutseende och rättsinhet.

Ett så stort steg som införandet af allmän politisk rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare bereder man sig nu att taga här i landet. Mångahanda hafva de antydningar varit, som gjorts angående de tilläggsbestämmelser, som härtill borde fogas, för att en så långt utsträckt politisk befogenhet skall verka rättvist och för samhällets goda framtid betryggande. Det i kungl. propositioner framlagda förslaget om proportionsval har afsett en sådan betryggande åtgärd till förmån för sanning och rättvisa. Första Kammaren, som ingalunda med något grundadt skäl kan beskyllas för bristande tillmötesgående i rösträttsfrågan, har tvenne gånger, både 1904 och 1905, med tillmötesgående emottagit härpå byggda förslag till införande af allmän politisk rösträtt, och det är Andra Kammaren, som satt sig emot reformens genomförande. — Att, trots detta faktum, Första Kammaren i agita-

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 20 Häft. (N:o 31.)

tionssyfte tillvitas omedgörlighet i rösträttsfrågan, är således en orättfärdighet.

På detta sätt har inträffat, att vi nu stå inför en rösträttsreform, som går i riktningen att göra det svenska samhällets väl eller ve beroende af endast och allenast den tillfälliga numeriska öfverlägsenheten, och att allt vägande af politiska värden skall gifva vika för ett enkelt räknande af individer. Då inträder frågan, huruvida icke till rättvisans förmån dock ännu någonting kan göras för ett planmässigt afvägande af de politiska rättigheterna.

Visserligen är det sant, att de vägar, på hvilka den nuvarande situationen skapats, icke alltid varit de bästa. Från början har yrkandet på den allmänna rösträtten — icke utsprunget ur något verkligt behof hos folket — framdrifvits med konstlade medel. Genom upphetsningar och ohållbara påståenden har en opinion skapats, där den förut icke fanns. Den enskilda maktlystnaden torde hafva varit den egentligen drivande kraften i den liberala rösträttsagitationen, och vi hafva ju nu ock fått bevittna, hur ledigt språnget kan tagas från folkmötestribunen till statsrådstabureten.

Emellertid hafva vi nu alla under vissa förutsättningar accepterat den allmänna rösträtts princip, och det gäller att infria detta löfte. I detta syfte är det, som jag vågar taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk för det förslag, som här nedan framställes.

Begreppet allmän rösträtt måste alltid förblifva sväfvande, emedan det aldrig kan i sin fulla utsträckning tillämpas; men när den allmänna rösträtten en gång blifvit proklamerad, och därtill utvecklingen synes vilja taga den riktningen, att den enkla okvalificerade majoriteten skall enväldigt råda öfver valen till Andra Kammaren — då den mera betänksamma och modererande medelklassen (jordbrukare, handlande, fabrikanter, handverkare, tjänstemän m. fl.) skall lämna plats för en församling, bestående till allra största delen af arbetarnes speciella valkandidater — då synes mig den slutsats vara ofrånkomlig, för hvilken jag här söker tillämpning.

Jag anser och vill härmed framhålla, att den allmänna numeriska rösträtten kräfver, att äfven *kvinnor* få tillträde till valurnorna.

Frågan om kvinnans tillträde till det politiska lifvet är visst icke ny. Tänkare och politiker hafva redan länge sysselsatt sig med denna fråga, och åtskilliga af de mest framstående, t. ex. Stuart Mill, hafva med värma ådagalagdt rättvisan och lämpligheten af kvinnors valrätt till parlamentet.

Enligt den nya kommunal-lagstiftningen i England af 1894 har kvinnan fått tillträde till en mängd publika områden, som nära sammanhånga med det politiska lifvet (t. ex. alla kommunala val, skolstyrelser, grefskapsstyrelser m. m.) och öfver hufvud är inom den lokala själfstyrelsens alla delar all åtskillnad mellan mäns och kvinnors befogenhet fullkomligt utplånad.

I vårt eget land har kvinnan rösträtt vid kommunala val.

Då nu i vårt land på den manliga sidan föreslås — i olikhet med hvad som äger rum i andra länder — ett flertalsvälde utan konstitutionella motvikter, så är den tiden kommen, då kvinnornas anspråk på valrätt till Andra Kammaren blifvit fullt befogade och blott innebära en enkel handling af rättvisa.

Ty hvilka begrepp man än må fästa vid den allmänna rösträtten såsom sådan, så är det först och främst klart, att från dess utöfning icke rimligtvis kan uteslutas någon enda af de samhällsmedlemmar, som genom ett produktivt och nyttigt arbete gagna samhället och till samhället betala skatt. Men det är också klart, att uttrycket »allmän rösträtt» blifver en grof osanning, om öfver hälften af landets till myndig ålder komna innevånare fortfarande hållas uteslutna från allt lagstadgadt inflytande på sammansättningen af landets representation.

I vår tid och under nu inträdda sociala förhållanden finnes ett betydligt antal kvinnor, som äro verksamma på det ekonomiska och på det administrativa området och där förträffligt fylla sin plats i samhällets arbete. Många kvinnor drifva enskild affärsverksamhet, i vissa fall af ej obetydlig utsträckning, andra äga och förvalta stora landtegendomar, och talrika fruntimmer äro anställda i det allmännas tjänst på en mängd olika områden. Om alla dessa kan sägas, att de besitta större bildning och hafva en ansvarsfullare medborgerlig verksamhet än flertalet af de många nya manliga väljare, som genom det föreliggande rösträttsförslaget skulle få tillträde till valurnorna. Det ligger en fullständig orimlighet t. ex. däri, att ett fruntimmer, som äger en stor landtegendom eller drifver en betydande affär, ej själf skulle få utöfva rösträtt, under det denna rätt tillkommer hennes ringaste tjänare.

Jag finner alltså de petitioner, som från en hel del kvinnliga möten tillställts regering och Riksdag, fullt befogade och kan ej se annat än att denna sak bör upptagas i samband med det föreliggande förslaget till införande af allmän politisk rösträtt i vårt land.

Ur de riksdagsmännen tillhandakomna skrivelserna från ett stort

antal kvinnliga rösträttsmöten vill jag anföra följande uttalande från Stockholm:

»En slutgiltig lösning kan icke sägas vara genomförd ens genom den mest vidsträckt rösträttsutvidgning för män, så länge halfva antalet vuxna medborgare fortfarande utestänges; och ett åsidosättande af kvinnorna skulle därför under nuvarande förhållanden, vare sig man ser saken ur liberal eller konservativ synpunkt, visa sig vara ett felgrepp. Allt flera kvinnor nödgas i våra dagar själfva förvärfva sitt uppehälle genom arbete utom hemmet, och allt flera komma följaktligen att direkt deltaga i kommunens och statens skattebördor; allt flera kvinnor bära ock sin andel i det sociala reformarbetet.»

»Hur de svenska kvinnorna själfva uppfatta saknaden af delaktighet i lagstiftningen, därom vittnar bl. a. den starka utvecklingen af vårt lands kvinnliga rösträttsorganisation, som nu omfattar 46 olika lokalföreningar. Utgår man från den s. k. personlighetsprincipen i rösträttsfrågan, så framgår därur också själfklart teorien om kvinnans rösträtt, och utgår man från samhällsintressets princip, är det ett faktum, att kvinnornas erfarenhet och omdömesförmåga inom alla slags humanitära frågor i våra dagar allt mera tagas i anspråk af samhället.»

Dessa skäl torde befinnas svåra att vederlägga.

Jag har visserligen städse haft den uppfattningen, att kvinnans bästa och förnämsta verkningskrets är familjen och det husliga lifvet, men lika litet som andra kan jag vara blind för det faktum, att i vår tid ett allt större antal kvinnor föras in på områden, där de ställas i ett mera omedelbart förhållande till samhället, hvilket af dem utkräver skatt i samma utsträckning som af män.

Till denna mera allmänna motivering vill jag foga ett par särskilda skäl, som synas mig vara af vikt.

Det lär ej kunna förnekas, att genom införandet af den allmänna rösträtten för män sannolikt mycken ovederhäftighet kommer att inblandas i det politiska lifvet, och många mindre välbetänkta ytterlighetsåtgärder komma att sättas under debatt, hvilket allt kan komma att med framgång utnyttjas för partiändamål, som ej sammanfalla med samhällets intressen. Det kvinnliga elementet med sitt blidare och mindre för ytterligheter fallna skaplynne kan härtill bilda en motvikt, då kvinnans känslor och uppfattningar äro mera riktade på familjen och det enskilda lifvet. Exempel härpå torde icke vara svåra att finna. Särskildt skulle i våra tider ett kvinnligt inflytande troligen förmått att

betydligt moderera våldsamheten i den socialistiska politik, som skapar så mycket elände i arbetarnes hem. De bittra tårar, som gråtas i dessa hem, då husfadern af ett tyranniskt partiväsen tvingas att gå ifrån sitt arbete och utsätta hustru och barn för svält och nöd, skulle säkerligen till stor del ej behöft förekomma, om kvinnorna haft politiska rättigheter. Mig veterligen frampressa sorgen och nöden på kvinnliga läppar ofta den harmsna frågan, hvad samhället egentligen duger till, då det ej förmår skydda männens rätt att ärligen arbeta.

Till detta — att kvinnan blefve ett skydd för familjen och det husliga lifvet gent emot partityranniskt våld — kan jag med skäl foga den erinringen, att kvinnan i mån af förmåga utgör ett naturligt stöd för nykterhetssträfvanden och öfver hufvud för ett religiöst och sedligt lif, en roll som i vår tid är blott alltför nödvändig.

Det andra särskilda skälet, som förmår mig att framställa denna motion, rör de politiska konjunkturerna med afseende på den kvinnliga rösträtten. Frågan därom är nu en gång väckt i vårt land och har börjat debatteras på allvar. Det är väl icke någon, som tror, att denna debatt skall afslutas och saken begravas i glömska, om det nu föreliggande rösträttsförslaget — där kvinnan är utesluten — blifver af Riksdagen godkänt. Tvärtom tyda alla tecken på att en omfattande kvinnorörelse skall, med manligt understöd, göra sig gällande och ett nytt agitationsämne komma att sysselsätta sinnena åratals framåt till föga fromma för endräkten i samhället. Denna agitation skulle förmodligen blifva så mycket bittrare, som de makthafvande i en enligt regeringens förslag bildad Andra Kammare minst af allt skulle finna ett kvinnligt modererande element lämpligt för sina syften. Häraf synes mig följa, att, så vidt frågan om kvinnlig rösträtt icke skall undertryckas utan i Sverige upptagas till behandling, så bör det ske *nu* och icke uppskjutas till längre fram.

Det afvisande svar, som den nuvarande regeringen genom hans excellens statsministern gifvit de kvinnliga deputationer, som uppvaktat honom i rösträttsfrågan, anser jag således ingalunda vara välgrundadt. Det verkar dessutom öfverraskande, då från samma håll förut yttrats så många vackra ord på folkmöten och vid andra tillfällen just i det syfte, som de många kvinnopetitionerna innefatta. Och halft upprörande blir effekten, då man besinnar, att den nuvarande regeringens flertal utgått ur och tillhör det läger, där man med ifver förkunnar, att den, som ej har politisk rösträtt, »är beröfvad fädernesland och medborgerliga rättigheter», hvaraf skulle följa, att samma regering vill hålla Sveriges

kvinnor fosterlandslösa och medborgerligen rättslösa. Sådant vore ju oförenligt med en ärligt menad liberalism och sann humanitet. Då innevarande Riksdag är den första i perioden, torde för öfrigt tid och tillfälle ej saknas att i vederbörlig ordning framlägga ett utvidgadt rösträttsförslag, som kan hinna prövas före periodens slut. Utredningarna synas ej kräva någon synnerlig vidlyftighet, då det torde falla af sig själf, att en eventuell rösträtt för kvinnor får samma utsträckning och samma former som den för män föreslagna.

Men i samband med en betydande utsträckning af valrätten till Andra Kammaren står nödvändigheten att bibehålla grundlagsenlig jämvikt mellan kamrarna i enlighet med föreskriften i riksdagsordningens första paragraf, att kamrarna i alla frågor skola hafva lika behörighet och myndighet. Sker ej det, skall vårt riksdagsskick snart glida in i ett enkammarssystem, som i och med Andra Kammarens förändrade sammansättning hotar landet med ett godtyckligt parlamentariskt envælde. Erfarenheterna från de få enkammarländerna i Europa — Serbien, Bulgarien, Grekland och Norge — äro ej uppmuntrande, utan afskräckande.

Denna nödvändighet borde tydligt kunna inses af alla, som hålla på vårt statsskick och icke vilja vara med om att kasta det öfver ända. I mina motioner n:o 52 af den 12 mars 1904 och n:o 31 af den 18 februari 1905, den sistnämnda åtföljd af ett uttalande från cirka 1,400 representanter för vårt svenska näringslif, angående ändring af § 65 riksdagsordningen har jag erinrat, att en författningsvidrig maktförskjutning hittills varit mindre att befara, emedan Andra Kammaren hittills hufvudsakligast rekryterats ur medelklassen och påverkats af landtmännen, som äga och bruka den svenska jorden och i alla tider varit samhällets stöd; men att förhållandena måste blifva helt andra, då Andra Kammaren kommer att till allra största delen utgöras af arbetarnes speciella representanter. Jag upprepar här denna erinran och vill ånyo betona, att en ändring med afseende på de gemensamma voteringarna måste genomföras, om ej grundlagens främsta stadgande skall våldsamt upphävas och Första Kammaren ansenligt förlora af den likvärdiga betydelsen, som den enligt vårt konstitutionella statsskicks både anda och mening äger. Jag hänvisar till mina ofvannämnda motioner, och åberopar, huruledes 1809 års statsskick till förbyggande af förgångna tidens ojämnheter tillvaratog likställigheten mellan Riksdagens resp. afdelningar, så att före 1866 det med Riks-

dagens rätt beslutande förstärkta utskottet sammansattes af lika många, eller 30, medlemmar från hvart stånd. Helt annorlunda är förhållandet nu, då Andra Kammaren med sina 230 ledamöter kan i hvarje gemensam votering göra Första Kammaren maktlös, enär denna blott disponerar 150 röster.

Att omstörtningens män helst ville förpassa hela Första Kammaren all världens väg och införa ett tyranniskt enkammarvälde till fördärf för land och rike, är noggsamt bekant, och kännedom om detta ganska tydligt framträdande syfte borde vara tillräcklig för alla statsförfattningens vänner att i tid, och innan det ännu är för sent, värna om vårt statsskicks byggnad, så att den ej af vårdlösa eller samvetslösa händer varder nedrifven.

Såsom en högviktig sak måste därför den åtgärden betraktas, att kamrarnas sammanstående beslut eller möjligen en kvalificerad majoritet — och icke såsom nu den enkla majoriteten i en gemensam votering — lägges till grund för bevillningar, allra helst som erfarenheten visar, att den allmänna rösträttens representantkamrar hafva en mycket stark benägenhet att genom oskäligen skatter i partiändamålen intresse nedtrycka näringslivet, därmed beredande samhället och folket obotlig skada. Vårt grannland Norge visar oss just nu ett föga efterföljansvärdt exempel, som med hvarje dag blifver mera afskräckande.

På grund af hvad jag här ofvan haft äran andraga, får jag alltså föreslå,

att Riksdagen måtte besluta:

att med afslag å Kungl. Maj:ts proposition i rösträttsfrågan genom underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att Kungl. Maj:t ville låta utarbета ett rösträttsförslag, upptagande politisk rösträtt äfven för gifta och ogifta kvinnor, att föreläggas Riksdagen så tidigt, att dess beslut kan fattas före valperiodens slut; dels ock

att i samband med förslag till rösträttsutvidgning Kungl. Maj:t äfven täcktes framlägga förslag till sådan ändring i § 65 riksdagsordningen, hvarigenom bestämdes, att alla de statens inkomster, som härflyta från direkta och indirekta skatter, skola fastställas antingen genom kamrarnas sammanstående beslut

eller genom en uppnådd majoritet af minst $\frac{3}{5}$ -delar af samtliga de vid gemensam votering afgifna rösterna.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 6 mars 1906.

P. Em. Lithander.

I motionens syfte instämma:

Alb. Bergström. Carl H. Björck. Carl von Baumgarten.